

De Westvlaamse Polders

Ir. G. Declercq, Directeur Provinciale Technische Dienst, Brugge

Polders- en Wateringen zijn voor de meeste Belgen eerder onbekende begrippen, met — zo men er nog iets over weet — een verre Middeleeuwse oorsprong en een aftandse inhoud.

In werkelijkheid gaat het om instellingen, gecreëerd om binnen een overstromingsgebied een goede ontwatering te realiseren en het watergevaar tegen te gaan.

In België heeft alleen West-Vlaanderen zee-polders, Oost-Vlaanderen en Antwerpen hebben rivier-polders, liggende aan tij-gebonden rivieren. Daarnaast bestaan nog de Wateringen.

In Nederland wordt — op bestuurlijk vlak — naast de benaming 'Waterschap' ook 'Polder' gehanteerd. In België spreekt men meer van ofwel 'Polders', ofwel 'Wateringen'. Vanuit technisch oogpunt is een 'Watering' een laag gelegen gebied, in het binnenland voorkomend in de nabijheid van een waterloop, rivier, die niet aan het getij onderhevig is doch waar de gronden wel wateroverlast kennen tengevolge van regenneerslag en/of het smelten van sneeuw.

Op bestuurlijk vlak staan deze instellingen wel op gelijke voet met de Polderbesturen, maar verschillen er toch enigszins van. De grens is, zoals voor de Polders, eveneens bij Koninklijk Besluit vastgelegd. De Wateringen zijn onderworpen aan de eigen Wet van 5 juli 1956.

Terwijl bij de 'Polders' de klemtoon wordt gelegd op de aanleg, het behoud, en het onderhoud van de dijken ter bescherming van de inwonenden, tegen buitenwaters — in hoofdzaak dus waterkering — hebben de 'Wateringen' hoofdzakelijk als taak het creëren van een doeltreffend waterregime door een passende evacuatie van het binnenwater.

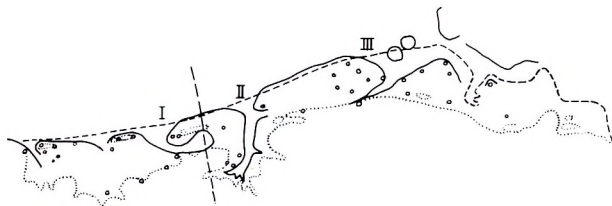
Onderhavige bijdrage behandelt in hoofdzaak de Polders als historisch en als hydro-geologisch en geografisch gegeven en als bestuurlijke entiteit. Tot slot wordt ingegaan op de rol van het Provinciebestuur in het gehele gebeuren.

1. De Polder als historisch gegeven

Het is bekend dat onze kust door de tijden heen voortdurend aan verandering en vervorming onderhevig was en is en tot rond de IIIe eeuw merklijk dieper in het binnenland lag alsook dat de zeespiegel tot op heden nog langzaam maar zeker stijgt. Door overstromingen kwam echter ook aangevoerd slib de bodem verhogen. Inhammen in de strandgordel lieten toe dat het zeewater tot ver in het binnenland kon doordringen.

Een belangrijke inham was ontstaan t.h.v. Duinkerke en liep oostwaarts tot de streek van de Moeren¹. Een tweede was de IJzermondung t.h.v. Nieuwpoort, en een derde belangrijke inham ontstond t.h.v. het huidige Knokke (de Sincfal, later het 'Zwin' genaamd) (Fig. 1).

Figuur 1. De Vlaamse Kust in de Xde eeuw volgens R. Blanchard.

De puntlijn geeft de grens aan van de overstroming in de Vde eeuw.

De volle lijn wijst de kust aan in de Xde eeuw.

De stippellijn duidt de huidige kustlijn aan.

I. Inham van Duinkerke met de Moeren op de huidige Frans-Belgische grens.

II. Inham van de IJzer.

III. Het Zwin.

(Kaart ontleend aan 'Het Vlaamse Polderland en de kust', Dr. J. Desmet).

Rond de XIe, XIIe eeuw verdween de inham van Duinkerke; later verdween eveneens de grote inham van het Zwin, terwijl de IJzermondung de plaats was waar in de 12e eeuw de eerste inpolderingen gebeurden.

De eerste inpolderingen

Aanvankelijk moesten de bewoners ter plaatse dagelijks de watergevaaren trotseren. Stilaan hebben zij toen zelf eigen oplossingen gezocht en gevonden, door het aanleggen van beschuttende dijken die het opkomende water moesten keren.

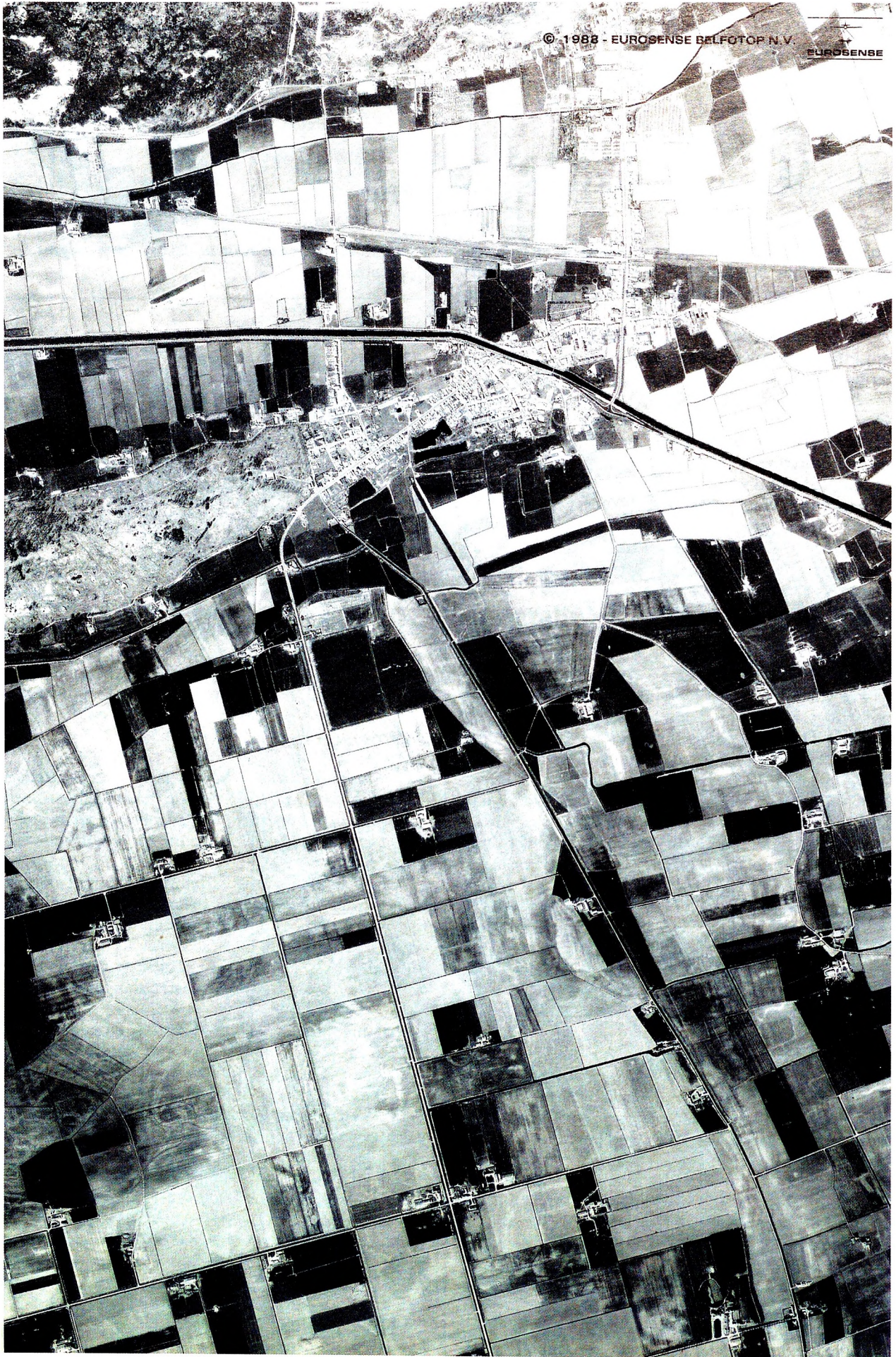
Een stap verder was de indijking met het oog op landwinning. Hiervoor was meestal een concessie vereist van de Graaf. Deze indijkingen werden dan ook veelal toevertrouwd aan abdijen, als groot-grondbeheerders, die grootschalige projecten van indijking uitvoerden, zoals bv. de St.-Pietersabdij van Oudenburg.

Wanneer in 1163, dus na de Duinkerke III-transgressie², door graaf Filips van de Elzas aan de Westzijde van de IJzer gronden werden onteigend voor de stichting van de IJzerhaven Nieuwpoort, konden begin van de 13e eeuw de schorren³ langs de oostzijde stelselmatig worden ingedijkt en ontstond rond 1240 de

(1) Deze Polder is van een uitzonderlijke waarde, historisch maar ook door zijn eigen landschappelijke structuur en zijn grensoverschrijdende dimensie.

(2) Transgressie is het stijgen van het zeewaterpeil met als gevolg het binnendringen en overstromen van binnenlandgebied. Zo kende men de Duinkerke transgressies I, II en III waarvan de transgressie III zich voordeed rond 1050.

(3) Schorre is een gebied dat alleen bij springtij door het zeewater wordt overspoeld.

Groot-Noord-Nieuwland-polder (320 ha). Blijkbaar is deze één van de eerste autonome Wateringen. De statuten dagtekenen van 1254. Deze indijking werd gerealiseerd door de Onze-Lieve-Vrouw-abdij van Bourbourg die hiervoor in 1107 van de Graaf een bedijkingskoncessie had gekregen.

Mettertijd kregen de indijkingen grotere allures, waterzieke gronden werden drooggelegd, aan- en afvoerkanaalen en sluizen werden gebouwd voor de regulering van de binnen-water-afvoer. Grotere en langere dijken en dammen moesten grotere gebieden beveiligen tegen overstromingen.

Eigenaars van aaneenliggende gronden verenigden zich om gezamenlijk grotere gebieden in hun waterbeheersingsplannen op te nemen. Zo ontstond een eerste bestuursvorm, op private leest geschoeid. De omvang van dergelijke werken en de weerslag ervan op de omgeving en de samenleving werden danig groot, zodat vroeg of laat deze taak zou moeten overgaan naar een gestructureerd bestuur.

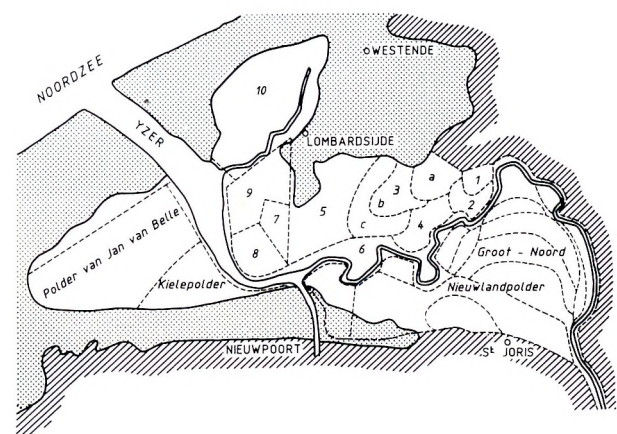
In diezelfde periode gaf Filips van de Elzas aan de Duinenabdij van Koksijde de opdracht van toezicht over de afwatering van het omgevend gebied. Dit was het begin van hetgeen later zou genoemd worden 'De Wateringen', een vereniging waar de groot-grondeigenaars (in die periode meestal de abdijen) de bestuursraad van deze vereniging uitmaakten. Later werd deze raad aangevuld met vertegenwoordigers van de stadsbesturen. De raad stelde de *dijkgraaf* (schout) en de *ontvanger* aan. Zij waren belast met het dagelijks bestuur en het toezicht op de werken en de infrastructuur van het polder- of wateringsgebied. Het hoge toezicht kwam in handen van de Graaf van Vlaanderen.

Wellicht tot verwondering van velen, bestaan deze middeleeuwse instellingen vandaag nog. Zij behoren dus tot de oudste instellingen van ons land.

In 1300 was de grote inham ter hoogte van Nieuwpoort herleid tot een kleine uitmonding van de IJzer, en werden de meeste schorren ingedijkt en tot Polder geschapen.

Op de onderstaande kaart (Fig. 2), ontleend aan het

Figuur 2. De polders in de IJzermonding.

- 1-2. Breeuylepolder. 3. Bamburgpolder.
 - 4. Sint-Janspolder. 5. Grote Polder (Polder van Lombardië).
 - 6. Maximiliaenspolder. 7. Merdaenspolder (Jordaenspolder).
 - 8. Volkraevenpolder. 9. Cayepolder. 10. Hemmepolder.
- (Kaart ontleend aan het boek 'Het landschap in Vlaanderen', Prof. dr. A. Verhulst).

boek van Prof. dr. A. Verhulst: 'Het landschap in Vlaanderen', wordt duidelijk aangetoond hoe men op een systematische wijze tot inpoldering overging.

Scharnierpunten

Twee belangrijke plaatsen i.v.m. de inpoldering waren: het gebied rond de IJzermonding en het gebied rond de brede inham (± 1000) geslagen in de duinengordel ter hoogte van Knokke-Cadzand (Sincfal). Dat betekent dat er in het noorden van onze provincie twee belangrijke stroomgebieden bestonden, nl. het IJzerbekken en het Zwinbekken.

2. De Polders hydro-geologisch en geografisch

Hydro-geologisch aspekt

Het is dus in hoofdzaak de strijd tegen het water die aan de oorsprong ligt van de Polders. Geografisch en hydrografisch gezien zijn het aan zee of rivieren aanliggende, aangeslibde, lage gronden die door mensentus-senkomst aan het getij werden onttrokken.

De benaming 'Polder' heeft hier een technische betekenis. Opvallend is wel dat deze naam in het Nederlands, het Engels, het Duits en het Frans dezelfde is.

De Polder is een gebied dat lager ligt dan het hoogste waterpeil van de nabijgelegen zee of aan een aan tij onderworpen rivier, en toch hoger dan het laagste waterpeil en dat omrand is door dijken ter bescherming tegen oppervlakteoverstroming.

In deze gebieden wordt het waterpeil beheerst door een net van grachten en kanaaltjes, alsmede door een reeks van waterbouwkundige kunstwerken als sluizen, kleppen, bemalingsinrichtingen, enz.

Deze laaggelegen polders werden regelmatig over-stroomd door met vaste stoffen belaste waters die met grote snelheid aankwamen bij vloed, om dan bij eb stilaan weg te trekken, zodat de vaste stoffen bezonken en als slib achterbleven. Op die wijze verhoogde het grondpeil en werd de bodem vruchtbaar gemaakt. Men noemde deze verhoogde gronden ook 'schorren', 'broecken' of 'gorzen'.

Waar aldus aanvankelijk een kwestie was van bescherming tegen het water, een strijd tegen overstromingen, werd stilaan de grens wat verder gelegd en trachtte men gronden, bij middel van indijkingen, te winnen op de overstroomde gebieden.

Na een verhoging van de aangeslibde gronden, ontstond in de loop van de tijden ook een inklinking waardoor de grond meteen weer lager kwam te liggen. Dit verschijnsel, samen met enerzijds het fenomeen van de continent-verzakking t.o.v. de zee en anderzijds het continu verhogen van het zeewaterpeil, zorgde ervoor dat het overtollige water uit de polder niet meer op voldoende wijze kon worden geloosd bij lage buitenwaterstand (ebbe), zodat mettertijd andere middelen moesten worden ingezet zoals schepraders, schoepen, vijzels, pompen.

In de eerste plaats moet de watermassa van de droog te maken Polder, vooral de regenneerslag en het smelt-sneeuwwater verwijderd worden. De infiltratie van de ondergrond is immers minimaal tengevolge van de oververzadiging van dit laaggelegen gebied. Daarbij

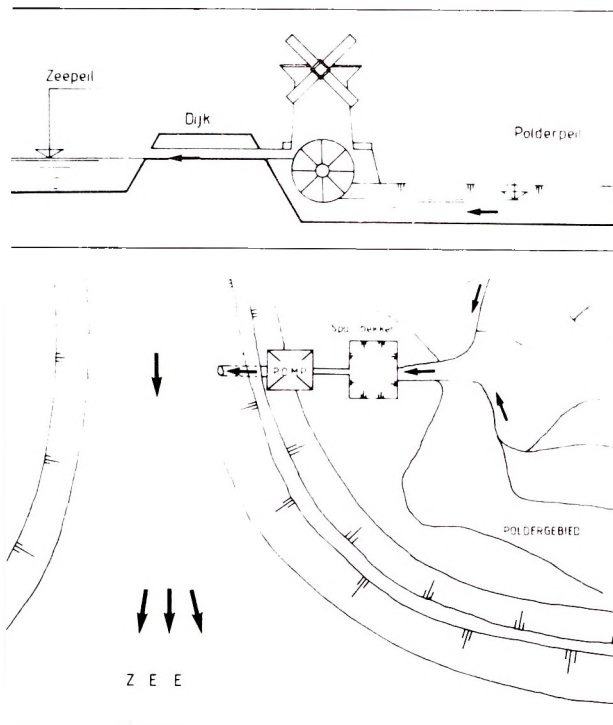
komen verder nog de ondergrondse kwelwaters en de filtratiewaters (doordracht) van dijken.

Een algemeen geldend beeld van een poldergebied ziet men in figuur 3.

De gronden zijn echter gelegen op een peil dat lager ligt dan het hoogwaterpeil van de zee (of de zijrivieren...). Dijken omringen het poldergebied en beschermen het tegen opkomend zeewater (of rivierwater). Om het water (regenwaters) te kunnen afvoeren wordt het poldergebied doorkruist door grachten en sloten, die het water afvoeren naar één punt waar het in een waterboezem wordt verzameld om vandaar via een gemaal (pompinrichting) te kunnen worden afgevoerd naar de rivier of naar zee.

Het water van hoger gelegen gebieden dat normaalwijze omheen het poldergebied zou moeten vloeien wordt veelal afgeleid, verzameld en via ingedijkte waterlopen doorheen het poldergebied afgevoerd. Een goed voorbeeld hiervan is te vinden te Jabbeke in de Nieuwe Polder van Blankenberge waar het te evacueren water van de hoger gelegen gebieden (Zerkegem en Snellegem) buiten de polderzone, gravitair wordt afgevoerd in de Jabbeekse beek doorheen het poldergebied en op een peil dat ca 2 m hoger gelegen is dan de omgevende landerijen, naar de vaart Brugge-Oostende op peil +3,94 m TAW. De omliggende landerijen worden

Figuur 3. Bemaling van een Polder.

VAPO HYDRAULICS

INDUSTRIELAAN 18 - 8658 DADIZELE
TEL. (056) 50 11 16 - 17 - Telex 85962

**ENORME
VOORRAAD**

- * Cilinderbouwers leverbaar, zelfs volgens plan of model op enkele dagen tijd.
- * Hydraulische groepen : in alle mogelijke uitvoeringen.
- * Studie - Ontwerp - Service
- * Eveneens Service op alles wat hydraulisch bediend wordt.
- * Katalogus met beschrijving voorraadartikelen op aanvraag

**ENORME
VOORRAAD**

VOORRAAD EVENEENS BIJ G.I.T. N.V. HASSELTWEG 308 - 3600 GENK

via sloten naar het Zuidgeleed afgevoerd. In het pompstation 'Kwetsbage' wordt dan het water van het Zuidgeleed overgepompt in hetzelfde kanaal van Brugge-Oostende (van peil +0,80 m naar peil +3,94 m). Het eindpunt van het waterafvoerstelsel is de zee. Eén van de belangrijke suatiepunten is de havengeul van Nieuwpoort, monding van de IJzer; de uitwateringspoort bij uitstek naar zee.

Daar ligt het zwaartepunt en ook wel de 'nooduitgang' van 5 polders, nl. de Noordwatering van Veurne (Fig. 4), de Grote West-Polder, de Bethoosterse Broeken, de Zuid-IJzer-Polder en de Valdslo-ambacht Polder.

Op de plaats van het sluizen-komplex komen 6 hoofd-afvoerkanaalen toe. Deze 6 afvoerkanaalen vormen bij de monding de zogenaamde 'getrapte ganze-poot' van Nieuwpoort, waarvan de ene teen al hoger of lager staat dan de andere.

De bevaarbare waterlopen (kanaal van Duinkerke, de IJzer, kanaal van Plassendale) alsmede de uitwateringssluizen te Nieuwpoort staan onder het beheer van het Ministerie van Openbare Werken.

Op meerdere plaatsen ontvangen zij het aangevoerde water van de onbevaarbare waterlopen hetzij waterlopen van 1° categorie (die onder het beheer staan van de Vlaamse Gemeenschap), hetzij waterlopen van 2° categorie (onder het beheer ofwel van de Polder ofwel van de Provincie).

Her en der zijn er pompgemalen die het water van de lager gelegen poldergebieden overpompen in de bevaarbare waterlopen. Een aantal van deze gemalen werden of worden gebouwd in het kader van de ruilverka-

velingen. Deze worden gerealiseerd door de onderscheiden Ruilverkavelingskomitees, gefinancierd door o.m. de Vlaamse Gemeenschap, de Provincie en de Gemeenten.

Het gevaar voor misverstanden als gevolg van de veelheid aan de van elkaar onafhankelijke bevoegdheden en de verschillende bevoegdheidsniveau's komt hier wel tot uiting.

3. De Polder als bestuurlijke entiteit

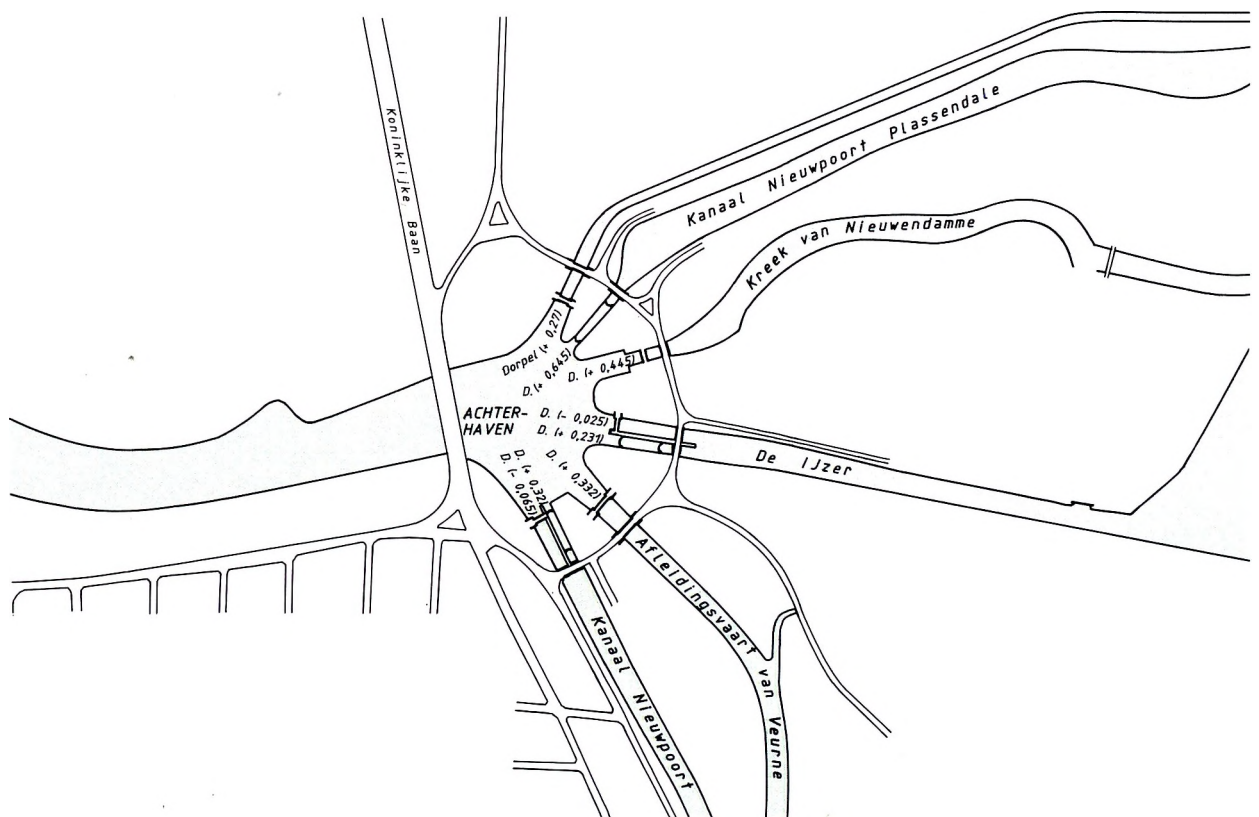
De benaming 'Polder'⁴ heeft ook een administratieve betekenis: deze naam duidt dan op een bestuursvereniging waarin grondeigenaars van bedoelde polder zeten, naast vertegenwoordigers van de Staat, Provincie en Gemeente.

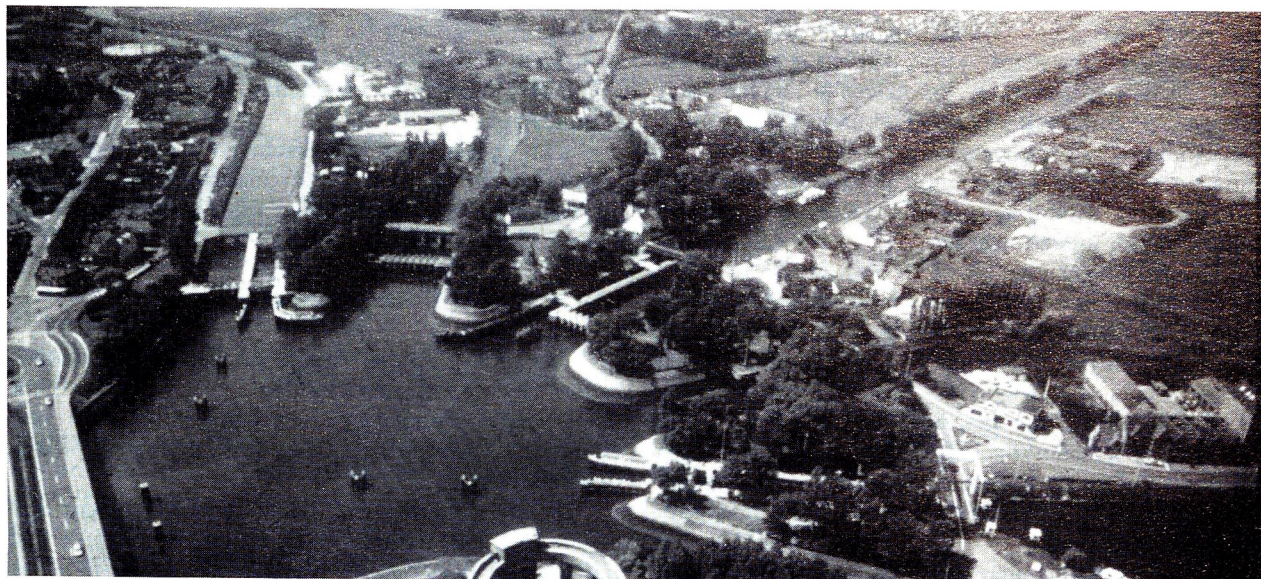
Waar in den beginne uitsluitend de verenigde eigenaars hun eigen reglementen en overeengekomen gedragslijnen (een doolhof van keuren, gewoonten, gebruiken, reglementen, ordonnanties, plakكاتen,...) bepaalden, kwam met de tijd ook stilaan een overheids-inmenging en overheidsreglementering op gang.

Belangrijke bestuurlijke ingrepen liggen in drie keizerlijke dekretten uit 1811 die tot op vandaag nog de basis vormen van de wetgeving over Polders (wet van

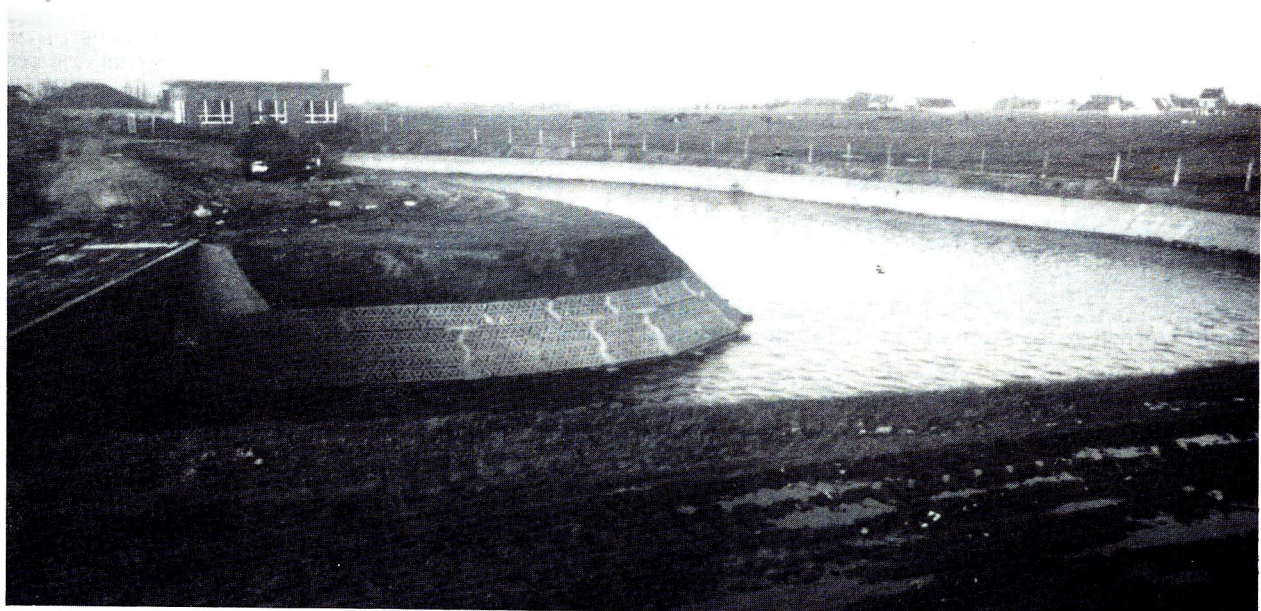
(4) Naast de benaming 'Polder' komen ook wel andere namen voor zoals: 'broeken', 'moeren', 'dijkagies', 'waterschappen', 'meerschagies'... en 'watingen'. Vooral die laatste benaming 'Wating' heeft in Belgisch bestuursapparaat een bijzondere betekenis. Ook in het Frans wordt dezelfde benaming behouden nl. des 'Watingues'.

Figuur 4. Sluizenkomplex te Nieuwpoort.

Sluizencomplex te Nieuwpoort.

Pompstation te Zevékote.

Overstroming Handzamevaart 10 februari 1988.

3 juni 1957) en Wateringen (wet van 5 juli 1956). Deze wetgeving — het ontstaan ervan was vooral geïnspireerd door de overstromingen van 1953 — bracht met een eenheid van regelingen, rechten en plichten.

De 'Polders', m.a.w. de Polderbesturen, hebben verregaande bevoegdheden en maken derhalve van hun vereniging een publiekrechtelijke instelling.

Organisatie en werking van de polders

Om de opdracht te kunnen vervullen moet er in de eerste plaats een verantwoordelijk orgaan zijn, een bestuur, en moeten er de financiële middelen zijn alsmede de technische mogelijkheden. De jaarlijkse algemene vergadering brengt de *ingelanden* (te vergelijken met de inwoners van een gemeente) samen.

De algemene vergadering wordt gevormd door: de ingelanden; dit zijn de *eigenaars* van de poldergronden die een minimum aan gronden (vb. 5 ha) moeten bezitten;

de Gouverneur of zijn afgevaardigde; een of meer Burgemeesters van de in de Polder liggende gemeente(n); door de Koning aangewezen ambtenaren.

De algemene vergadering kiest, voor een periode van 6 jaar, een dagelijks bestuur, bestaande uit verschillende (4 à 6) *gezworenen* (te vergelijken met het Schepencollege in een gemeente), waaruit dan de *dijkgraaf* (cfr. de burgemeester), en de adjunkt-dijkgraaf worden gekozen. Een *ontvanger-griffier* (cfr. secretaris in een gemeente) wordt benoemd door de algemene vergadering.

De financiële middelen worden in hoofdzaak gehaald enerzijds uit de belastingsinkomsten — de juiste term is *watergeschot* — en anderzijds uit terugbetalingen voor onderhoudswerken door de Provincie en de Gemeenten en uit leningen en toelagen.

Het *watergeschot* is een polderbelasting — verschillend van polder tot polder — die de ingelanden verplicht zijn te betalen op basis van de oppervlakte van gronden gelegen binnen het poldergebied (orde van grootte 100 à 600 fr./ha met veelal een minimum schot van 150 à 300 fr.).

Het administratief toezicht wordt uitgeoefend door de Bestendige Deputatie, de Gouverneur en de Koning.

De Polderbesturen zijn autonome besturen en moeten zelf instaan voor de noodzakelijke werken.

In hoofdzaak gaat het hier om de jaarlijkse onderhouds- en instandhoudingswerken aan waterlopen, pompinstallaties en waterbouw-kunstwerken als schotten, sluisen, schuiven, dammen, stuwten, dijken... Ingevolge de wetgeving op de onbevaarbare waterlopen (wet dd. 28 dec. 1967) worden deze geklasseerd onder onbevaarbare waterlopen van 1°, 2° en 3° categorie. Ieder polder kan genieten van het voordeel van deze wet waaruit dan voortspuit dat de Provincie de normale onderhoudskosten aan waterlopen van 2° categorie als ook de pomponkosten op dezelfde waterlopen terugbetaalt en anderzijds de gemeenten de terugbetaling verzekeren voor de onderhoudswerken aan de waterlopen van 3° categorie.

Terloops wordt vermeld dat de onbevaarbare waterlopen van 1° categorie buiten het beheer van de Polder vallen maar volledig beheerd worden door de

Vlaamse Gemeenschap. De niet-geklasseerde onbevaarbare waterlopen worden dan meestal ondergebracht onder de (niet officiële) benaming '4° categorie' en vallen volledig ten laste van de Polder.

Vóór de wetgeving van 1967 was de aandacht vanwege de Provincie voor de polderwaterlopen matig tot klein te noemen. De financiële bijdrage en technische bijstand was minimaal en was een miniem onderdeelje van het geheel van onderhoudswerken aan de provinciewegen.

Sinds 1970 groeide in markant stijgende lijn deze impact van de Provincie op de werking van de onderscheiden Polders. De Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen werd meer en meer gemotiveerd om de Polderbesturen ook met fondsen bij te staan om de problemen i.v.m. watersnood uit de wereld te helpen.

Hier raken wij meteen het aspect van de *technische middelen* aan. Daar komen we verder nog op terug (Provinciaal Beleid).

Polders (en wateringen) in West-Vlaanderen

Het poldergebied in West-Vlaanderen is afgebakend bij koninklijk besluit. De begrenzing ten zuiden (binnenlandwaarts) valt nagenoeg samen met de vloedhoogtelijn van 5 m TAW. Er zijn in West-Vlaanderen thans 16 Polders en 2 Wateringen. De totale oppervlakte van de Westvlaamse polders bedraagt 103.432 ha, m.a.w. is dit nagenoeg 1/3 van de oppervlakte van de provincie West-Vlaanderen.

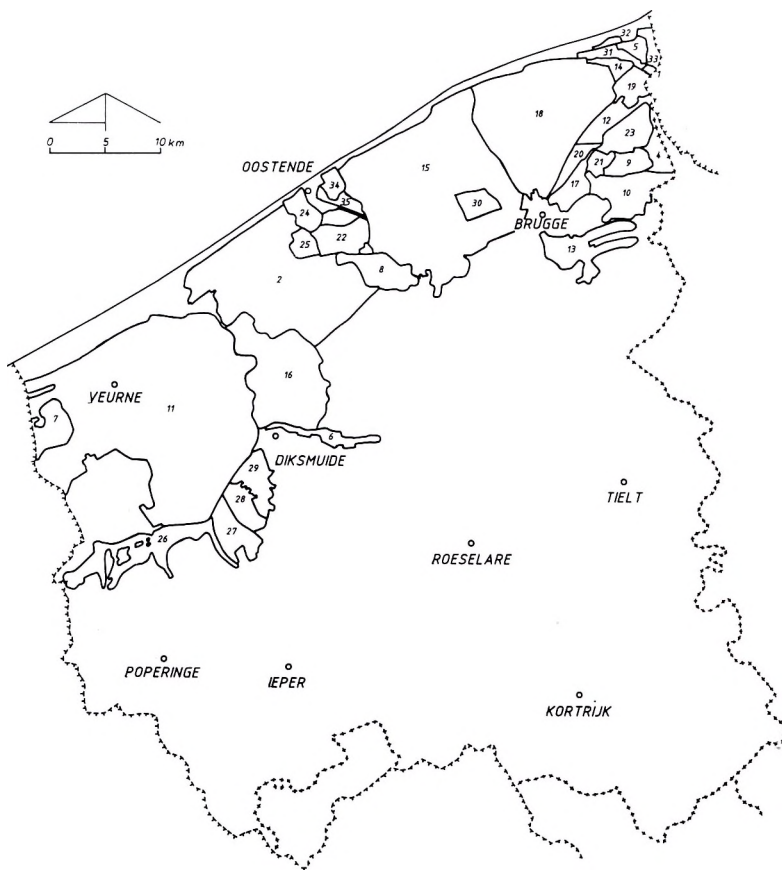
In 1941 telde de Provincie West-Vlaanderen nog 35 polders en 1 watering. In 1974 was dit herleid tot 26 polders en 2 wateringen.

Binnen een periode van ca. 40 jaar zijn er heel wat wijzigingen gekomen. Vooral in het belang van de goede werking van de Polders was schaalvergroting noodzakelijk. De idee van fusie won veld en in dit kader is tengevolge van samenvoeging van poldergebieden, het aantal polders stelselmatig gereduceerd van 35 in 1940 naar 16 in 1979. Naast de 16 polders zijn er in West-Vlaanderen ook nog twee wateringen, Watering van 'de Gaverbeek' en Watering 'het Vrijgeweid'.

De eerste watering is gesitueerd rond de Gaverbeek op het grondgebied van Harelbeke, Deerlijk, St.-Eloois-Vijve, Waregem en deels op Zulte (O.-Vl.) en omvat 622 ha; ze werd definitief opgericht bij KB van 27 feb. 1881 en werd als watering bevestigd door de wet op de wateringen dd. 5 juli 1956. De tweede is gelegen op grondgebied van Ruddervoorde en beheert de gronden in de nabijheid van de Rivierbeek. De oppervlakte bedraagt 335 ha. Deze watering kwam tot stand bij KB van 24.3.1960.

In 1969 werd uit de samenvoeging van 4 kleinere polders (nl. de Polder van Woumen, van Merkem, van Noordschote en de Zuidpolder van Veurne) en aangrenzende laaggelegen gebieden de nieuwe polder, nl. de Zuid-IJzer-polder (9.446 ha) opgericht.

Ook in het noordelijk deel van de polderzone werd in 1972 een grote fusie doorgevoerd, nl. de samenvoeging van de Polder 'de Moere-in-Meetkerk', de polder 'Eiensluis-Groot-reigersvliet' met de 'Polder van Blankenberge'. Onder de naam 'de Nieuwe Polder van Blankenberge' kwam men tot het samenbrengen van 23.487 ha onder één Bestuur.

Toestand 1941

- 1 Godefroi en Burkelpolder
- 2 Grote Westpolder
- 3 Keygnaertpolder
- 4 Maldegemse Polder
- 5 Nieuw Hazegraspolder
- 6 Polder Bethoosterse Broeken
- 7 Polder De Moeren
- 8 Polder Gistel-Oost-over-de-Waere
- 9 Polder Moerkerke Noord-over-de-Lieve
- 10 Polder Moerkerke Zuid-over-de-Lieve
- 11 Polder Noordwatering van Veurne
- 12 Polder 's Heer Baselishoek
- 13 Polder St.-Trudoledeken
- 14 Polder Valckaertsgote
- 15 Polder van Blankenberge
- 16 Polder van de Watering van Vladslo-Ambacht
- 17 Polder van den Brouck
- 18 Polder van Eiensluis-Grootreigersuliet
- 19 Polder van Greveninge
- 20 Polder van Rombautswerve
- 21 Polder van Stampaertschoeke
- 22 Polder van Zandvoorde
- 23 St.-Jobspolder
- 24 St.-Catherine Polder
- 25 Snaaskerke Polder
- 26 Zuidpolder van Veurne
- 27 Polder van Noordschote
- 28 Polder van Merkem
- 29 Polder van Woumen
- 30 Polder de Moere van Meetkerke
- 31 Oud Hazegras Polder
- 32 Zoute Polder
- 33 Willem Leopold Polder
- 34 De Grote Polder van Bredene
- 35 Vrije Polder van Bredene

Toestand 1971

- 1 Godefroi en Burkelpolder
- 2 Grote Westpolder
- 3 Keygnaertpolder
- 4 Maldegemse Polder
- 5 Nieuw Hazegraspolder
- 6 Polder Bethoosterse Broeken
- 7 Polder De Moeren
- 8 Polder Gistel-Oost-over-de-Waere
- 9 Polder Moerkerke Noord-over-de-Lieve
- 10 Polder Moerkerke Zuid-over-de-Lieve
- 11 Polder Noordwatering van Veurne
- 12 Polder 's Heer Baselishoek
- 13 Polder St.-Trudoledeken
- 14 Polder Valckaertsgote
- 15 Polder van Blankenberge
- 16 Polder van de Watering van Vladslo-Ambacht
- 17 Polder van den Brouck
- 18 Polder van Eiensluis-Grootreigersuliet
- 19 Polder van Greveninge
- 20 Polder van Rombautswerve
- 21 Polder van Stampaertschoeke
- 22 Polder van Zandvoorde
- 23 St.-Jobspolder
- 24 St.-Catherine Polder
- 25 Snaaskerke Polder
- 26 Zuid-IJzer Polder
- 27 Watering van de Gaverbeek
- 28 Watering het Vrijgeweid
- 29 Polder de Moeren van Meetkerke

Toestand 1974

- 1 Godefroi en Burkelpolder
- 2 Grote Westpolder
- 3 Keygnaertpolder
- 4 Maldegemse Polder
- 5 Nieuw Hazegraspolder
- 6 Polder Bethoosterse Broeken
- 7 Polder De Moeren
- 8 Polder Gistel-Oost-over-de-Waere
- 9 Polder Moerkerke Noord-over-de-Lieve
- 10 Polder Moerkerke Zuid-over-de-Lieve
- 11 Polder Noordwatering van Veurne
- 12 Polder 's Heer Baselishoek
- 13 Polder St.-Trudoledeken
- 14 Polder Valckaertsgote
- 15 Polder van Blankenberge
- 16 Polder van de Watering van Vladslo-Ambacht
- 17 Polder van den Brouck
- 18 Polder van Eiensluis-Grootreigersvliet
- 19 Polder van Greveninge
- 20 Polder van Rombautswerve
- 21 Polder van Stampaertshoeke
- 22 Polder van Zandvoorde
- 23 St.-Jobspolder
- 24 St.-Catherine Polder
- 25 Snaaskerke Polder
- 26 Zuid-IJzer Polder
- 27 Watering van de Gaverbeek
- 28 Watering het Vrijgeweid

Toestand 1979

- 1 Grote Westpolder
- 2 Keygnaertpolder
- 3 Damse Polder
- 4 Zwin Polder
- 5 Polder St.-Trudoledeken
- 6 Polder Bethoosterse Broeken
- 7 Polder De Moeren
- 8 Polder Noordwatering van Veurne
- 9 Zuid-IJzer Polder
- 10 Polder Ghistel Oost-over-de-Waere
- 11 Polder van Zandvoorde
- 12 Snaaskerke Polder
- 13 St.-Catherine Polder
- 14 Polder van de Watering van Vladslo-Ambacht
- 15 Nieuwe Polder van Blankenberge
- 16 Nieuw Hazegras Polder
- 17 Watering het Vrijgeweid
- 18 Watering van de Gaverbeek

Van de 16 Westvlaamse Polders is de grootste de Polder 'Noordwatering van Veurne' met een oppervlakte van 27.918 ha en de kleinste is de Keygnaart Polder (338 ha).

Hierna volgt in volgorde van oppervlakte, de lijst van de thans bestaande Polders in West-Vlaanderen.

1. Polder de Noordwatering van Veurne	27.918 ha
2. Nieuwe Polder van Blankenberge	23.487 ha
3. Grote West-Polder	11.963 ha
4. Zuid-IJzer-Polder	9.446 ha
5. Zwin-Polder	8.098 ha
6. Damse Polder	5.761 ha
7. Vladslo-Polder	5.325 ha
8. Polder St.-Trudoledeken	4.435 ha
9. Polder Gistel Oost over de Waere	1.647 ha
10. Polder De Moeren	1.451 ha
11. Zandvoorde Polder	1.174 ha
12. Polder Bethoosterse Broeken	751 ha
13. Nieuwe Hazegraspolder	636 ha
14. Snaaskerke Polder	509 ha
15. St.-Catherina Polder	493 ha
16. Keygnaart Polder	338 ha

De twee Wateringen werden reeds vermeld.

Gelet op een mogelijke verbetering van de water-
evakuatie komen ongetwijfeld nog andere kleinere polders in aanmerking voor een verantwoorde fusie.

Met het oog op rationalisatie, eenheid van optreden en doeltreffendheid kan — de wateringen buiten beschouwing gelaten — het huidig aantal Polders herleid worden tot 8 of 9 eenheden.

In de huidige situatie zijn er over het ganse Vlaamse land 61 Polders en 49 Wateringen. Deze zijn over de onderscheiden Provincies als volgt verdeeld; de overeenstemmende totaaloppervlakte is eveneens vermeld.

	Polders		Wateringen	
	Aantal	Oppervlakte (ha)	Aantal	Oppervlakte (ha)
W.-Vlaanderen	16	103.432	2	957
O.-Vlaanderen	27	76.735	16	21.339
Antwerpen	18	15.560	9	15.811
Limburg	0	—	11	30.967
Brabant	0	—	11	34.420
	61	195.727	49	103.494

Hieruit blijkt de belangrijkheid van de Westvlaamse Polders t.o.v. de andere Provincies.

Het is belangrijk dat de Polderbesturen en de besturen van de Wateringen niet té groot worden of té log, gezien de vraagstukken 'te velde' een grote parate kennis van de plaatselijke toestanden vereisen en een snelle beslissingslijn.

Iedere Polder heeft daarenboven zijn eigen historie, zijn eigen fysionomie, zijn eigen problemen.

Maar zoals in den beginne de partikulieren de noodzaak aanvoelden om samen te werken in één polderbestuur, zo ook blijkt thans de nood te bestaan tot een bundelen van krachten. In 1982 werden alle Polders en Wateringen in een 'Vereniging van Vlaamse Polders en Wateringen' samengebracht.

4. Het Provinciaal beleid t.o.v. de Polders

De Provincie heeft krachtens de wet op de onbevaarbare waterlopen dd. 28 dec. 1967 het beheer over de onbevaarbare waterlopen van 2e categorie (voor West-Vlaanderen gaat het hier om ca. 800 km) gelegen buiten het Poldergebied.

Voor de onbevaarbare waterlopen binnen het Poldergebied kan elk Polderbestuur aan de Bestendige Deputatie het voordeel van de wet aanvragen. Dit sluit in dat ook binnen de polderzone de klassificatie van de onbevaarbare waterlopen kan van toepassing gemaakt worden en dat meteen de onderhoudskosten voor de 2e categorie door de Provincie kunnen terugbetaald worden en voor de 3e categorie door de Gemeenten.

Voor West-Vlaanderen hebben alle Polderbesturen dit voordeel van de wet aangevraagd en toegekend gekregen. In dit geval gaat het om ca. 600 km, zodat de totale last voor de Provincie West-Vlaanderen betrekking heeft op ca. 1.400 km onbevaarbare waterlopen van 2e categorie.

Welke zijn daarvan de financiële implicaties voor de Provincie? Het is duidelijk dat de financiële middelen van de Polders onvoldoende zijn om én de personeelskosten én de onderhoudswerken én de verbeteringswerken over alle waterlopen binnen de gebiedsomschrijving te dragen.

De normale begroting met aftrek van toelagen van de Polders schommelt slechts rond de 4 à 6 miljoen frank, met uitzondering evenwel voor wat de drie grootste polders betreft.

Dit betekent dat geen enkel Polderbestuur in de mogelijkheid is om een uitgebreid personeelskader te hebben. In dit opzicht verleent de Provincie West-Vlaanderen benevens een belangrijke financiële bijdrage ook een technische bijstand en medewerking.

Binnen de Provinciale Technische Dienst zelf werd een afzonderlijke sectie opgericht die ten volle tot ontplooiing kwam vanaf 1976 en die onder de leiding van een ingenieur zich in het bijzonder inlaat met technisch advies, daadwerkelijke bijstand, het opstellen van de ontwerpen voor onderhoudswerken, verbeterings- en moderniseringswerken alsook de leiding van de werken ten behoeve van alle polderbesturen.

Voor alle waterlopen van 2e categorie (en deels waterlopen van 3e categorie) treedt de Provinciale Technische Dienst van de Wegen en onbevaarbare waterlopen dus op als ontwerper en heeft meteen de leiding van de werken.

Zulks biedt het voordeel dat, op basis van de verworven technische kennis over de totaliteit van de Provincie alsmede de opgedane ervaring binnen de Technische Dienst, beschikbare gelden op een verantwoorde wijze worden aangewend en verdeeld, en dat de technische aanpak gesteund is op een uitgebreide kennis van de gehele problematiek in de Polderzone.

Jaarlijks worden de vereiste bestekken opgemaakt, en de werken aanbesteed. Na gunning door het Polderbestuur, worden dan de kredieten door de Bestendige Deputatie voor terugbetaling vastgelegd en worden de werken onder de leiding van de Technische Dienst uitgevoerd. Door de Provinciale Technische Dienst Wegen wordt werk gemaakt van alles wat met waterbeheersing had te maken; planmatige aanpak van de on-

derhoudswerken, eenvoudige doch sterk ingrijpende aanpassingswerken, herstellingswerken en moderniseringswerken aan pompgemalen (vb. de Karels- en de Seinemolen in de Moeren, Bulskamp-pompgemaal, gemaal te Wilskerke, pompinstallaties te Zevekote, Moere-Westkerke, Slijpe,...), vergroten en normaliseren van afvoerkanalen (vb. Jabbekebeek, Baselaregeleed, Groot geleed, Moerdijkvaart...), versterken en vernieuwen van dijken.

In hoofdzaak komen natuurlijk als *gewone* jaarlijkse onderhoudswerken voor: de reitwerken, ruimingswerken, herstellingswerken aan oevers en dijken, alsook alle onderhouds- en electriciteitskosten van de pompstations op waterlopen van de 2e categorie. Over het gehele poldergebied verspreid zijn er thans 25 pompstations (van de 35) die hiervoor in aanmerking komen.

De *buitengewone* onderhoudswerken omvatten o.m. aanleg, verhogen en/of versterken van kleinere dijken, ruimingswerken van groter omvang, verbreden en normaliseren van bestaande afvoerkanalen, moderniseren van pompstations en bijhorende installaties, plaatsen van automatische roosters, schotten, stuw- en terugslagkleppen.

De uitgave door de Provincie gedaan in de voorbije jaren geeft een beeld van het volume van de onderhoudswerken aan waterlopen en de 25 pompstations in de 16 Polders en de 2 Wateringen.

Onderhoudswerken			
Jaar	Waterlopen (fr.)	Pompen (fr.)	Samen (fr.)
1981	35.213.534	6.457.883	41.671.417
1982	36.751.907	4.477.285	41.229.192
1983	41.128.388	4.759.731	45.888.119
1984	39.614.420	7.334.272	46.948.692
1985	38.666.980	5.654.275	44.321.255
1986	43.304.182	5.082.762	48.386.944
1987	40.000.000	6.009.006	46.009.006
Over 5 jaren 1983-1987 bedroeg dit			231.554.016

Het zijn die vele werken van kleine omvang die uiteindelijk, en dit in samenhang met de jaarlijkse onderhoudswerken, hebben geleid tot een opmerkelijke verbetering van de waterbeheersing over het algehele poldergebied.

Besluit

Het werk dat tot op vandaag is gerealiseerd is een pluim op de Polderhoed. Eeuw na eeuw is er felle strijd gevoerd en met succes, ten bate van de landbouw en het landschap, ten bate van de Gemeenschap.

Dat de taak van de Polder een werk is van lange adem en het in feite nooit af is, moge blijken uit de noodsituatie die zich nog onlangs voordeed, nl. bij de watersnood begin februari 1988. Vooral de nacht van 5 op 6 februari zal velen nog lang in het geheugen blijven. Alleen reeds in de IJzervlakte stonden ca. 3.350 ha onder water. De IJzer kwam op peil +4,68 TAW, wat uitermate hoog is.

Een langdurige regenperiode gepaard gaande met hevige stortbuien heeft nog maar eens duidelijk gemaakt hoe moeilijk het is om in een laaggelegen gebied de waterafvoer in de hand te hebben en te houden.

Weliswaar hebben de recente overstromingen aangetoond dat reeds grote vooruitgang is geboekt inzake waterbeheersing en dat ondanks de abnormale grote regenneerslag heel wat gebieden van noodtoestanden en rampzalige overstromingen gespaard gebleven zijn, maar zij hebben evengoed bewezen, o.m. binnen het gebied van de Zuid-IJzer-polder, enerzijds, en binnen het gebied van de Vladsloppolder, anderzijds, dat voor de onderscheiden besturen nog heel wat te doen valt, te beginnen met de regelmatige uitvoering van de eenvoudige — maar *zeer belangrijke* — onderhoudswerken als reitwerken en vooral ook *grondige* ruimingswerken van de waterlopen. Daarnaast zijn nog omvangrijke, ingrijpende en belangrijke saneringswerken aan de IJzer noodzakelijk: het kreëren en vergroten van de bergingscapaciteit, het aanpassen en moderniseren van pompgemalen, het bouwen van bufferbekkens, verzamel- en spaarkommen en regulator-bassins. Verder nog het aanleggen van nieuwe en het verhogen van bestaande dijken, evenals het vergroten van de uitwateringscapaciteit van de IJzer te Nieuwpoort, het verhogen van het afvoervermogen van de IJzer en ook een verlaging van het waterpeil, het vergroten van de vergaarkapaciteit zo dicht mogelijk bij de suatiesluizen te Nieuwpoort.

Benevens deze zijn nog tal van werken van kleiner omvang vereist: verbeteren van grotere en kleinere afvoerkanalen en niet te vergeten de detailontwatering. Er is nog heel wat werk aan de winkel, en ook honderde miljoenen zijn hiervoor nodig. Zonder hierbij te ver te gaan is het toch niet overbodig te wijzen op het fenomeen van het continu verhogen van het normaal zee-waterpeil en dit ten gevolge van de klimaatwijziging over het gehele aardoppervlak.

Deze klimaatwijziging kan best het gevolg zijn van het genoemde 'broeikas-effekt'. Metingen wijzen uit dat het gehalte aan CO₂ stelselmatig verhoogt en meteen ook de aarde-temperatuur (1,6 à 4,5 °C naar het jaar 2030 toe) met als gevolg het smelten van pool-ijs en het stilaan breder uitzetten van de oceanen. Een verhoging van het zeewaterpeil van 0,2 à 1 m is niet denkbeeldig. Dit zal leiden tot het nemen van voorzorgsmaatregelen ter verdediging van onze kusten en onze laaggelegen gebieden.

Het blijft dus 'werken' geblazen. De grootse onderneming gaat verder. Problemen worden opgelost en nieuwe duiken op. De aard en de verscheidenheid ervan vereist een blijvende gemeenschappelijke aanpak en een harmonische samenwerking tussen de onderscheiden besturen.